

Yksityinen päivähoito, vakaumus, vegaaninen ruokavalio, välitön syrjintä

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Diaarinumero: 291/2017

Antopäivä: 18.6.2018

Yksityinen päiväkotikiitos hakijan lapsille päiväkodissa tarjottavasta vegaaniruusta erillisen lisämaksun. Yritys ei perinyt lisämaksua muiden erityisruokavalioiden perusteella päiväkodissa tarjottavista ruuista, vaikka esimerkiksi allergian vuoksi tarjottavasta erityisruoka-annoksista aiheutui yritykselle samansuuruisia kustannuksia.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, ettei yritys kyennyt kumoamaan asiassa syntynyttä, vakaumukseen perustunutta välitöntä syrjintää koskevaa syrjintäolettamaa, ja kielsi vastaajaa jatkamasta hakijaan kohdistunutta syrjintää.

Asian tausta

Hakijalla on kaksi lasta, jotka olivat hakemushetkellä 5- ja 7-vuotiaita. Lapset noudattavat vanhempiensa vakaumuksen (buddhalaisuus) johdosta vegaaniruokavaliota. Lapset olivat kesäkuuhun 2016 asti päivähoitossa yksityisessä päiväkodissa, jossa ei peritty asiakasperheiltä vegaaniruusta lisämaksua. Vastaajan ostettua kyseisen päiväkodin liiketoiminnan toukokuussa 2016 se ilmoitti päiväkodin asiakkaille, että päiväkodissa tarjottavasta vegaaniruusta perittäisiin elokuusta 2016 alkaen erillisenä maksuna 50 euroa kuukaudessa lasta kohden.

Hakijan vaatimukset

Hakija vaatii, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta kieltää vastaajaa jatkamasta erillisen maksun perimistä vegaaniruuan tarjoamisesta hänen lapsilleen.

Hakijan vaatimusten perusteet

Hakija katsoo tulleensa syrjityksi vakaumuksensa perusteella, koska perheen veganismi liittyy sekä heidän näkemykseensä buddhalaisuudesta että heidän eettiseen maailmankatsomukseensa kärsimyksen minimoimisesta.

Hakija katsoo vastaajan asettaneen vegaaniruokavaliota noudattavat perheet eriarvoiseen asemaan muita ruokavaliota noudattavien perheiden lapsiin verrattuna. Hakijan mukaan vegaaniruokavaliosta vastaajalle aiheutuvat kustannukset tulisi jyvittää vastaajan kaikkien asiakkaiden maksettaviksi.

Vastaajan vastaus

Vastaaja kiistää syrjineensä hakijaa.

Vastaajan vastauksen perusteet

Vastaaja toteaa, että ruoka tilataan hakemuksessa tarkoitettuun päiväkotiin ulkopuoliselta ruuanvalmistajalta. Päiväkodin huoltaja valitsee tilattavat ruuat kuuden viikon jaksoissa kiertävältä listalta, jolta voi valita yleensä kolmen päivittäisen vaihtoehdon välillä. Ruuanvalmistaja on hinnoitellut allergia- ja vegaaniruuat perushintaista ruokaa kalliimmaksi, koska kyseiset ruuat tehdään omassa linjastossaan huomioiden ruokien vaatimukset ja riittävä ravintosisältö.

Vastaaja toteaa, ettei vegaaniruusta aiheutuvia kustannuksia ole jyvitetty kaikkien asiakkaiden maksettavaksi, koska vegaaniruokaa syöviä lapsia on yrityksen päiväkodeissa erittäin vähän ja olisi epäoikeudenmukaista laskuttaa kaikkia perheitä ruuasta, jota tarjotaan vain yhdelle tai kahdelle lapselle. Vegaaniruusta on päädytty perimään erillinen maksu myös siksi, että ajoittain perheiden mielipiteet ja toiveet ovat muuttuneet, ja he ovatkin halunneet lapselleen vegaaniruuan sijaan ”tavallista ruokaa”.

Vastaaja toteaa, että uskonnollisten syiden tai allergian vuoksi päiväkotiin tilattavista erikoisruoka-annoksista ei peritä asiakasperheiltä erillistä maksua. Uskonnollisista syistä noudatettavissa ruokavalioissa on vastaajan mukaan kyse lähinnä sianlihattomista ruokavalioista, jolloin on mahdollista tilata lapselle kasvisruoka-annos, eikä ruuasta aiheudu näin ollen yritykselle lisäkustannuksia.

Vastaaja katsoo voivansa yksityisenä toimijana päättää asiakashinnoittelunsa perusteista. Päiväkodin asiakasperheille kerrotaan asiakassuhdetta edeltävästi yrityksen asiakasmaksujen määräytymisperusteista, jolloin he voivat valita, tulevatko he yrityksen asiakkaiksi vai eivät. Yrityksen toimintatavoista vegaaniruusta perittäviin maksuihin liittyen kerrottiin myös hakijan lasten päiväkodissa liikkeenluovutuksen yhteydessä kesäkuun 2016 alussa. Perheille kerrottiin, että muutos astuisi voimaan vasta elokuussa, jolloin heillä oli mahdollisuus päättää asiakassuhteensa sitä ennen niin halutessaan.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta kieltää vastaajaa jatkamasta hakijaan kohdistunutta syrjintää.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on arvioitavana, onko vastaaja syrjinyt hakijaa, kun se on perinyt häneltä lisämaksun hänen lapselleen päivähoidossa tarjottavasta vegaaniruusta.

Perustelut

1. Syrjinnän kieltö

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 §:n 1 momentin mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen. Pykälän 2 momentin mukaan välittömän ja välillisen syrjinnän

lisäksi kyseisessä laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.

Yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan välitöntä syrjintää koskeva säännös ei edellytä, että jokaista on aina kohdeltava täsmälleen samalla tavalla. Syrjintää on muihin nähden epäsuotuisampi kohtelu vertailukelpoisessa tilanteessa. Vaatimus tilanteiden vertailukelpoisuudesta viittaa siihen yleiseen periaatteeseen, että ihmisiä on samanlaisissa tapauksissa kohdeltava samalla tavalla. Jotta tilanteet olisivat säännöksessä tarkoitettussa mielessä vertailukelpoisia, tulee niiden olla rinnastettavissa toisiinsa oikeudellisesti merkityksellisten seikkojen osalta. (HE 19/2014 vp, s. 70)

2. Syrjintäolettan syntyminen

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan, jotta syrjintää tai vastatoimia koskeva kanne tai hakemus voi menestyä, on ensisijaisesti vireillepanijan esitettävä sellaista näyttöä tapahtumien kulusta ja muusta tosiseikastosta, jonka perusteella asiaa objektiivisesti arvioiden voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riitä olettan syntyymiseen. Täyttä näyttöä syrjinnästä tai vastatoimista ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on, että tuomioistuimelle tai muulle asiaa käsittelevälle toimivaltaiselle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti olettan syrjinnän tai vastatoimien kiellon vastaisesta menettelystä. Olettan syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta voi perustua paitsi vireillepanijan, myös vastapuolen esille tuomiin seikkoihin taikka mahdolliseen muuhun asiaa käsiteltäessä saatuun selvitykseen. (HE 19/2014 vp, s. 93)

Suomen perustuslain (731/1999) 11 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus. Pykälän 2 momentin mukaan uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan.

Hakijan mukaan hänen lapsensa syövät vegaaniruokaa, koska perhe on vakaumukseltaan buddhalainen ja koska perheen eettiseen maailmankatsomukseen kuuluu kärsimyksen minimointi. Vastaaja on perinyt vegaaniruokaa syövien lapsen vanhemmilta heidän lapsilleen päivähoidossa tarjottavasta ruuasta erillisen maksun ja perustellut tätä ruuan tilaamisesta yritykselle aiheutuvilla lisäkustannuksilla. Vastaaja ei peri lisämaksua uskonnon vuoksi kasvisruokaa syövien lasten vanhemmilta. Kasvisruoan tarjoamisesta ei aiheudu vastaajalle lisäkustannuksia. Vastaaja ei peri lisämaksua myöskään allergian vuoksi erikoisruokavaliota noudattavien lasten perheiltä, vaikka näidenkin ruokien tilaamisesta aiheutuu sille saadun selvityksen mukaan vegaaniruuan kanssa samansuuruisia lisäkustannuksia.

Koska vastaaja ei peri lisämaksua ruuasta, jota se tarjoaa allergian vuoksi erityisruokavaliota noudattaville lapsille, vaikka tällaisen ruuan tarjoamisesta aiheutuu yritykselle samansuuruisia kustannuksia kuin vegaaniruuan tarjoamisesta, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että asiassa on objektiivisesti arvioiden perusteltua olettaa vastaajan kohdelleen hakijaa epäsuotuisammin kuin niitä asiakkaitaan, joiden lapsilla on erikoisruokavaliio allergian johdosta.

Ottaen huomioon, että hakijan lasten vegaaniruokavaliio on saadun selvityksen mukaan perustunut perheen vakaumukseen ja että uskonnon ja omantunnon vapaus on perustuslain 11 §:n perusteella perusoikeutena turvattu, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että asiassa on syntynyt oletama vakaumukseen perustuvasta välittömästä syrjinnästä.

3. Syrjintäoletaman kumoutuminen

3.1 Välittömän syrjinnän oikeuttamisperusteista

Yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentin mukaan erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetussa laissa (1503/2016) säädetään lain 1 §:n mukaan kunnan päiväkodissa ja perhepäivähoidossa järjestämästä varhaiskasvatuksesta perittävistä asiakasmaksuista. Lakia ei siten sovelleta yksityisesti järjestettävään varhaiskasvatukseen. Lain esitöiden mukaan yksityisen varhaiskasvatuksen järjestäjät päättävät itse toiminnastaan perimistään maksuista (HE 205/2016 vp, s. 26).

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että koska yksityisessä päivähoidossa tarjottavasta ravinnosta perittävistä maksuista ei ole laintasoisia säännöksiä, vastaajan menettelylle ei ole yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentissa tarkoitettua oikeuttamisperustetta.

Yhdenvertaisuuslain 11 §:n 2 momentin mukaan erilainen kohtelu on kuitenkin oikeutettua siinäkin tapauksessa, että kohtelun oikeuttamisperusteista ei ole säädetty, jos kohtelulla on perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia.

3.2 Vastaajan tavoitteen hyväksyttävyys

Perustuslain 15 §:n 1 momentin mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan elinkeinonharjoittajalla voidaan katsoa olevan perustuslain 18 §:ssä turvatun elinkeinonvapauden ja 15 §:n 1 momentissa turvatun omaisuuden suojan näkökulmasta oikeus kohdistaa palvelujansa eri tavoin rajatulle henkilöpiirille liikeajatuksensa mukaisesti edellyttäen, että kohtelulla pyritään hyväksyttävään tavoitteeseen ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia (HE 19/2014 vp, s. 75).

Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäisen lisäpöytäkirjan 1 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella luonnollisella tai oikeushenkilöllä on oikeus nauttia rauhassa omaisuudestaan, eikä keneltäkään saa riistää hänen omaisuuttaan paitsi julkisen edun nimissä ja laissa määrättyjen ehtojen sekä kansainvälisen oikeuden yleisten periaatteiden mukaisesti.

Osakeyhtiölain (624/2006) 1 luvun 5 §:n mukaan yhtiön toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että vastaaja on liiketoimintaa harjoittava osakeyhtiö, jonka toiminnan tarkoituksena on lähtökohtaisesti voiton tuottaminen yhtiön osakkeenomistajille. Käsillä olevassa hakemusasiassa tarkoitettussa päiväkodissa tarjottavan ruuan kustannusten kattaminen asiakasmaksuin liittyy tämän tarkoituksen tavoitteluun. Ottaen huomioon perus- ja ihmisoikeuksina turvatut omaisuuden suoja ja perusoikeutena turvattu elinkeinovapaus, lautakunta katsoo, että vastaajan tavoitetta on pidettävä perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävänä. Seuraavaksi on vielä arvioitava, ovatko vastaajan keinot kyseisen tavoitteen saavuttamiseksi olleet oikeasuhtaisia.

3.3 Vastaajan keinojen oikeasuhtaisuus

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että sopimusvapaus saa tietyssä määrin suojaa omaisuudensuojan kautta. Lain tai hyvän tavan vastaiset oikeustoimet eivät perustuslakivaliokunnan mukaan kuitenkaan nauti perustuslain suojaa. (PeVL 26/2008 vp, s. 2)

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että vastaajan keinojen oikeasuhtaisuuden arvioinnissa on otettava huomioon, ettei vastaajan toiminnassa ole kyse julkisista varhaiskasvatuspalveluista, vaan yksityisestä palvelusta, joka perustuu hakijan ja vastaajan väliseen sopimukseen.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan ihmisten erilainen kohtelu hyväksyttävässäkään tarkoituksessa ei ole sallittua, jos käytetty keino on kyseisessä tilanteessa epäasianmukainen tai ylimitoitettu taikka jos keinon käyttäminen ei ole tarpeen sen vuoksi, että sama tavoite voitaisiin saavuttaa jollakin muulla, yhdenvertaisen kohtelun kanssa paremmin sopusoinnussa olevalla keinolla. (HE 19/2014 vp, s. 72)

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, ettei lisämaksun periminen päiväkodissa tarjottavasta ruuasta, jonka hankkimisesta vastaajalle aiheutuu lisäkustannuksia, ole sinällään yhdenvertaisuuslain 11 §:n 2 momentissa tarkoitettun oikeasuhtaisuusvaatimuksen vastaista. Tällöin on kuitenkin huolehdittava siitä, ettei lisämaksuja peritä syrjivin perustein.

Saadun selvityksen mukaan vastaaja ei peri lisämaksua allergian vuoksi erityisruokavaliota noudattavien lasten perheiltä. Näin siitäkin huolimatta, että ruuantoimittaja on hinnoitellut tällaiset erityisruoka-annokset vegaaniruoka-annosten tavoin muita ruokia kalliimmiksi. Vastaajan mukaan lisähinnan perimiseen vegaaniruokavaliota noudattavien lasten perheiltä on päädytty siksi, koska perheiden mielipiteet ja toiveet ovat

ajoittain muuttuneet, ja he ovatkin halunneet lapselleen ”tavallista ruokaa”. Lisäksi vastaajan mukaan olisi epäoikeudenmukaista laskuttaa kaikkia perheitä (vegaani)ruuasta, jota tarjotaan vain yhdelle tai kahdelle lapselle.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, ettei vastaaja ole esittänyt selvitystä siitä, että hakijan perheen vakaumus olisi vaihdellut vastaajan tarkoittamalla tavalla. Ottaen lisäksi huomioon, että vastaaja ei peri allergian vuoksi tarjottavasta ruuasta erillistä maksua, vaikka kyseisen ruuan tarjoamisesta aiheutuu sille saadun selvityksen mukaan vegaaniruokien tarjoamiseen verrattuna saman verran lisäkustannuksia, lautakunta katsoo, etteivät vastaaja keino (erillismaksun periminen) edellä todetulla tavalla hyväksyttäväksi katsotun tavoitteensa (voiton tuottaminen osakkeenomistajille) toteuttamiseksi ole ollut yhdenvertaisuuslain 11 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla oikeasuhtainen. Vastaaja ei näin ollen ole kyennyt kumoamaan asiassa syntynyttä syrjintäolettaa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esityksen.

Lainkohdat

Suomen perustuslaki (731/1999) 11 § 1 ja 2 momentti, 15 § 1 momentti ja 18 § 1 momentti
Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 8 § 1 momentti, 10 §, 11 § 1 ja 2 momentti ja 28 §
Osakeyhtiölaki (624/2006) 1 luvun 5 §

Asian ovat päättäneet Tuomas Ojanen (puheenjohtaja), Riitta-Maija Jouttimäki, Merja Heikkonen, Pirkko Mahlamäki ja Husein Muhammed. Esittelijänä Hanna Kiiskinen.